

Ερωτηματολόγιο FDI4-6 – GR. Μία πρόταση για τη «μέτρηση» των διαστάσεων της ενσωμάτωσης μαθητών δημοτικού σχολείου με δυσκολίες

Dr. Χρίστος Πατσάλης Μ.Α. , Σχολικός Σύμβουλος ΠΕ70

(Ανακοίνωση στο 8ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.Ε. με θέμα: «Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα», που έγινε στις 2-4 Νοεμβρίου 2012 στα Ιωάννινα)

0 Εισαγωγή

Η εκπαιδευτική πολιτική στη χώρα μας στοχεύει στη δημιουργία ενός σχολείου το οποίο να απευθύνεται σε όλους τους πολίτες με κύριο μέλημα την αντιμετώπιση των διακρίσεων και των ατομικών μαθησιακών προβλημάτων των μαθητών, δηλαδή ενός σχολείου ενταξιακού (ΥΠΑΙΘΠΑ). Η ενσωμάτωση των Μαθητών με Δυσκολίες (ΜΜΔ), όπως και άλλων ατόμων μελών ευπαθών ομάδων, εντάσσεται μέσα στο πλαίσιο των προτεραιοτήτων της εν λόγω πολιτικής και αποτελεί έναν από τους βασικούς πυλώνες της.

Η συστηματική αξιολόγηση της ενσωμάτωσης των μαθητών αυτών δίνει υπόσταση στις παιδαγωγικές διαστάσεις του ζητήματος, που απαιτούν ερευνητική χαρτογράφηση της ουσίας του και παραγωγή εμπειρικών δεδομένων σχετικών με την εκπαιδευτική πράξη.

Με τη συνήθη πρακτική που ακολουθείται για την ανίχνευση - αξιολόγηση της ενσωματικής κατάστασης των ΜΜΔ, αποτιμάται μόνον η κοινωνική ενσωμάτωση, μέσω της ανάδειξης της κοινωνιομετρικής θέσης των μαθητών αυτών με την εφαρμογή κοινωνιογράμματος.

Με τη χρήση του κοινωνιογράμματος στην τάξη σχηματίζεται, ύστερα από ψηφοφορία, η εικόνα των έλξεων και απωθήσεων μεταξύ των μελών της, ενώ αποτυπώνονται οι δομές σχέσεων και η κοινωνική απόσταση μεταξύ των μαθητών (Δεληκωστοπούλου – Ράψας, 1981: 26-44).

Εκτός από αυτή τη μέθοδο, οι σχέσεις μέσα στην τάξη μπορούν να προσδιοριστούν με ερωτηματολόγιο, με το οποίο τίθενται στο μαθητή ερωτήματα προς αξιολόγηση των σχέσεων με τους συμμαθητές του. Η διαφορά μεταξύ των δυο μεθόδων μέτρησης έγκειται στο ότι με το ερωτηματολόγιο η αποτίμηση των σχέσεων γίνεται ανεξάρτητα από

τους συμμαθητές και μέσω του ιδίου του ατόμου (μαθητή), το οποίο αυτοαξιολογεί τις μεταξύ, των μελών της τάξης, σχέσεις με τους συμμαθητές, ενώ με το κοινωνιόγραμμα η εκτίμηση των σχέσεων προκύπτει μέσω καθενός από τους συμμαθητές με ετεροαξιολόγηση. Η ετεροαξιολόγηση δίνει πληροφορίες για την κοινωνική θέση ενός μαθητή στην τάξη, ως απότοκο της στάσης που εκδηλώνουν οι συμμαθητές του. Η αυτοαξιολόγηση αποτυπώνει μια γενική κρίση του παιδιού σχετικά με το πώς αυτό βιώνει τις σχέσεις ως ξεχωριστό άτομο προς το σύνολο των μαθητών της τάξης.

Το ερωτηματολόγιο FDI4-6 – GR παρέχει τη δυνατότητα έκφρασης της αυτοαξιολόγησης των κοινωνικών σχέσεων ενός εκάστου μαθητή με τους συμμαθητές, ως δείκτη της κοινωνικής ενσωμάτωσης, με την κλίμακα : «εκτίμηση των σχέσεων με του συμμαθητές», ενώ με τις υπόλοιπες κλίμακες που ενσωματώνει, δίνει τη δυνατότητα συλλογής δεδομένων για την αξιολόγηση και των άλλων δύο διαστάσεων της σχολικής ενσωμάτωσης, τη «γνωστική» και τη συναισθηματική.

1. Ταυτότητα και Δομή του ερωτηματολογίου

Το FDI – GR προήλθε, ύστερα από προσαρμογή στην ελληνική γλώσσα του FDI4-6 : «Fragebogen zur Erfassung von Dimensionen der Integration von Schülern», (ερωτηματολόγιο προς διερεύνηση των διαστάσεων της ενσωμάτωσης των μαθητών των τάξεων Δ, Ε, ΣΤ). Το εργαλείο αυτό κατασκευάστηκε από το ινστιτούτο της θεραπευτικής παιδαγωγικής του πανεπιστήμιου του Freiburg για τις ανάγκες ενός ερευνητικού σχεδίου εργασίας προς διερεύνηση των επιδράσεων διαφορετικών τύπων σχολικής φοίτησης στην ενσωμάτωση των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (Häberlein, 1989). Συγκροτείται από μια δέσμη τριών κλιμάκων, κάθε μια εκ των οποίων αναφέρεται και σε μια από τις διαστάσεις της σχολικής ενσωμάτωσης : συναισθηματική, «γνωστική», κοινωνική.

Με την κλίμακα ΚΕ (Κοινωνική Ενσωμάτωση) διερευνάται η εκτίμηση που κάνει ο μαθητής, με την έννοια μιας συνολικά διατυπωμένης κρίσης – δήλωσης, για τις θετικές ή αρνητικές βιωματικές όψεις των σχέσεων του με τους συμμαθητές του. Οι ερωτήσεις της κλίμακας (Items) αξιολογούν την κατάσταση του μαθητή σε σχέση με τη θέση του στον κοινωνικό ιστό της τάξης και τη δυνατότητα να δημιουργεί θετικές κοινωνικές σχέσεις με τους συμμαθητές του.

Για λόγους δε που ανάγονται σε δοκιμασμένες αρχές κατασκευής.

ερωτηματολογίων τα ερωτήματα δεν είναι όλα όμοια αξιολογικά δομημένα. Αυτό σημαίνει ότι σε περίπτωση συμφωνίας μπορεί ανάλογα με το ερώτημα (Item) να σημαίνει υψηλού ή χαμηλή βαθμού ενσωμάτωση .

Η κλίμακα : «συναισθηματική ενσωμάτωση» , προϊόν επιλογής και σύνθεσης στοιχείων από διαφορετικά τεστ , που θα μπορούσε να ονομάζεται και : «Στάση απέναντι στο σχολείο» , μετράει τη συναισθηματική ευεξία του μαθητή στο σχολικό περιβάλλον . Ένας δείκτης γι' αυτό , το προφίλ της ενσωματικής υπόστασης του μαθητή στη σχολική τάξη , μπορεί να είναι η θετική έκφραση της υποκειμενικής του κατάστασης προσδιοριζόμενη μες από τις απαντήσεις – αντίδραση στα ερωτήματα της κλίμακας . Το αίσθημα της ευεξίας που αποτυπώνει εκτίμηση του οργανισμού , απάντηση σε συγκεκριμένη κατάσταση και εκφράζει τη συνολική ποιότητα της συνείδησης (του μαθητή) με τη μορφή του ευχάριστου είναι συνδεδεμένο με θετική στάση απέναντι στο σχολείο . Η κλίμακα ενσωμάτωση ως προς τα κίνητρα επίτευξης ή «γνωστική ενσωμάτωση» μετράει τη γενική αυτοαντίληψη ικανότητας (Begabungskonzept) μέγεθος που αποτυπώνει τη γενική αυτοαξιολόγηση του μαθητή αναφορικά με τις ικανότητές του απέναντι στις απαιτήσεις του σχολείου. Η έννοια αυτή είναι σύμφωνα με τους κατασκευαστές του ερωτηματολογίου και τη σχετική βιβλιογραφία ένα σύμπλεγμα υποκειμενικών αναπαραστάσεων (επιμέρους εικόνες του εαυτού) σχετικών με την ατομική ικανότητα επίδοσης.

Αυτοαξιολόγηση των ατομικών ικανοτήτων προκύπτει από μια διαδικασία σύγκρισης σύμφωνα με τα πρότυπα και τους κανόνες της ομάδας στην οποία ανήκει το άτομο. Έτσι για την αξιολόγηση της προσαρμογής του μαθητή ως προς τα κίνητρα επίτευξης στο κανονιστικό και επιλεκτικό περιβάλλον του σχολείου φαίνεται ως κατάλληλος δείκτης η αυτοαξιολόγηση των ατομικών ικανοτήτων ως προς τις σχολικές υποχρεώσεις. Το ύψος των τιμών στην κλίμακα αυτή χαρακτηρίζει το μέγεθος του ενδιαφέροντος και την ένταση για επιδόσεις στο σχολείο. Απόδοση υψηλών τιμών από το μαθητή στην εν λόγω κλίμακα σημαίνει ότι είναι από την άποψη αυτής της διάστασης της ενσωμάτωσης , ενσωματωμένος, διεκπεραιώνει τις σχολικές του εργασίες διακατεχόμενος από κίνητρα και προσαρμόζεται ως προς αυτό το επίπεδο ενσωμάτωσης στην τάξη του .

Τα ερωτήματα, (Items) τα οποία είναι συνολικά 45 (15 για κάθε υποκλίμακα) είναι διατυπωμένα ως λεκτικές εξωτερικεύσεις σε μια κλίμακα διαστημάτων τεσσάρων βαθμίδων, όπου καλούνται οι μαθητές να

δώσουν τις ανάλογες απαντήσεις, να δηλώσουν τη συμφωνία τους ή τη διαφωνία τους σημειώνοντας μια μόνον επιλογή ανάλογα με το πώς αισθάνονται , αποτυπώνοντας έτσι μέσω αυτών των δηλώσεων το πώς νιώθουν .

Οι απαντήσεις βαθμολογούνται , ανάλογα με το ερώτημα και τη βαθμίδα που σημειώνει ο μαθητής πάνω σ' αυτό, με τους αριθμούς 1,2,3,4, με τις υψηλότερες συνολικά τιμές να αντανακλούν σε υψηλότερα επίπεδα ενσωμάτωσης και αντιστρόφως .

Για κάθε επιμέρους ερωτηματολόγιο (υποκλίμακα) είναι $15 \times 4 = 60$ βαθμοί το Maximum «σκορ» που μπορεί να πάρει ένας μαθητής , αριθμός που φανερώνει ότι το άτομο αυτό είναι πλήρως ενσωματωμένο και $15 \times 1 = 15$ το Minimum , αριθμός που δείχνει ότι ο μαθητής δεν είναι ενσωματωμένος . Ο μέσος όρος των τιμών των ερωτημάτων (items) κάθε μιας των επιμέρους ψυχομετρικών κλιμάκων αποτελεί και το βαθμό της ενσωμάτωσης του μαθητή για κάθε ενσωματική διάσταση.

Ο αριθμός δίπλα σε κάθε ερώτηση δείχνει απλά και μόνο τη σειρά της στο εργαλείο της μέτρησης.

2. Θεωρητική σύλληψη και ανάπτυξη του FD4-6 - διαδικασία δημιουργίας των ερωτημάτων (Items)

Αφετηρία της κατασκευής του ερωτηματολογίου απετέλεσαν η θεωρητική βάση της ομάδας αναφοράς και οι ιδιαιτερότητες του προς μελέτη πληθυσμού.

Η θεωρία της ομάδας αναφοράς βασίζεται στην αποδοχή , ότι ο αξιολογικός προσανατολισμός , οι στάσεις και τα κίνητρα δράσης κάθε προσώπου εξαρτώνται από την κοινωνική ομάδα αναφοράς. Στη σχολική τάξη ως ομάδα αναφοράς κάθε μαθητής βρίσκει μέτρα σύγκρισης για αξιολόγηση της συμπεριφορά του , των στάσεων και των επιδόσεων του. Ο μαθητής με μαθησιακές δυσκολίες κατά τη φοίτηση του στη συνήθη τάξη είναι μέλος μιας ομάδας αναφοράς με ευρύ φάσμα μέτρων σύγκρισης των επιδόσεων του . Στο σχολείο ως γνωστόν οι άνω του μετρίου επιδόσεις είναι επιθυμητές και επιβραβεύσιμες . Έτσι σ' αυτή την αναπόφευκτη διαδικασία σύγκρισης, οι ως άνω μαθητές βρίσκονται στη θέση να συγκρίνουν τις χαμηλές επιδόσεις των με τις κατά πολύ υψηλότερες των συμμαθητών τους χωρίς μαθησιακό πρόβλημα πράγμα το οποίο έχει αρνητικό συναισθηματικό - κοινωνικό αντίκτυπο πάνω τους .

Για κάθε μια εκ των θεωρητικά τεκμηριωμένων διαστάσεων της ενσωμάτωσης αναδείχθηκε και ένας αριθμός ρεαλιστικών ερωτημάτων, τα

οποία μέσω της έκφρασης συμφωνίας ή διαφωνίας, από τα υποκείμενα της έρευνας, αναδεικνύονται ως δείκτες αυτοαξιολόγησης τους .

Η κατασκευή ολοκληρώθηκε, αφού ελέγχθηκε η κλίμακα διεξοδικά ως προς την αξιοπιστία και τις συναφείς στατιστικές ιδιότητες ,και ελέγχθηκε η εννοιολογική εγκυρότητα (Häberlin , 1989) .

3. Δημιουργία του ελληνικής εκδοχής FDI4-6 (FDI4-6 –GR)

Η ελληνική εκδοχή του (FDI4-6 - GR) προέκυψε με μια διαδικασία προσαρμογής .

Η μετάφραση έγινε από τον ερευνητή , σύμφωνα με τα οριζόμενα από τη σύγχρονη βιβλιογραφία (Αλεξόπουλος , 1998: 62-66) , και αφού ελήφθησαν υπ' όψιν η σημασιολογική-εννοιολογική πλευρά των εξειδικευμένων όρων των τριών διαστάσεων της ενσωμάτωσης. Έτσι από γλωσσικής πλευράς οι ερωτήσεις απέκτησαν μορφή σαφή, απλή, και σε ότι αφορά το βαθμό κατανόησης ανάλογη με τα χαρακτηριστικά και την εξελικτική βαθμίδα που ανήκουν οι μαθητές στους οποίους απευθύνεται. Στη διατύπωση των ερωτημάτων τηρήθηκαν οι παρακάτω δεσμεύσεις: Διατυπώθηκαν στο πρώτο πρόσωπο, δεν έχουν χαρακτήρα κατευθυντήριο, χαρακτηρίζονται από λακωνικότητα και απλή σύνταξη, δεν εμπεριέχουν διαφορούμενες έννοιες ούτε πολλές διπλές αρνήσεις , αναφέρονται στο παρόν και επιλέχθηκαν εκείνα (τα ερωτήματα) πάνω στα οποία άτομα με διαφορετικές αφετηρίες πράγματι αντιδρούν διαφορετικά .

3.1. Προκαταρκτική συμπλήρωση

Πριν από τη χρησιμοποίηση του FDI4-6 –GR. δόθηκε αυτό για συμπλήρωση, δοκιμαστικά, σε ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα μαθητών ανάλογο με τον πληθυσμό για τον οποίο προοριζόταν (μαθητές Δ,Ε , ΣΤ τάξης) προκειμένου να εκτεθούν τα υποκείμενα της έρευνας ενώπιον των ερεθισμάτων του οργάνου μέτρησης, να εκδηλωθούν οι απόψεις τους και να διευκολυνθεί ο σχηματισμός μιας πρώτης εικόνας της παιδαγωγικής πραγματικότητας που θα ερευνούνταν . Η εν λόγω εφαρμογή συνέβαλε περαιτέρω στο να διορθωθούν ασάφειες, να αμβλυνθούν δυσκολίες κατανόησης και ειδικότερα, να αποκτηθεί η ομοιομορφία της διαδικασίας κατά τη χορήγηση, απαραίτητη προϋπόθεση, ώστε το ερωτηματολόγιο να γίνει χρηστικό εργαλείο στην έρευνα (Bell: 134 – 156) .

3.3 Δοκιμασία μεταφραστικής ισοδυναμίας

Η μεταφραστική ισοδυναμία του FDI4-6 -GR με το πρωτότυπο (FDI4-6) ελέγχθηκε με τη στατιστική μέθοδο και μέσω του μοντέλου που προβλέπει τη χορήγηση του ερωτηματολογίου σε δίγλωσσους μαθητές (Αλεξόπουλος, 1998 ο. π. :65). Γι' αυτό το λόγο συμπληρώθηκε και στις δυο του εκδοχές (μεταφρασμένο – αμετάφραστο) : α) από 33 μαθητές συνολικά (17 αγόρια - 15 κορίτσια) των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων : «Ελληνογερμανική Αγωγή», (Ελληνογερμανική Σχολή) και β) από έναν (1) ξεχωριστό δίγλωσσο μαθητή του ελληνικού δημόσιου σχολείου με τα απαιτούμενα χαρακτηριστικά. Οι τιμές συσχέτισης της μετάφρασης ισοδυναμίας όπως φαίνονται στον πίνακα 1 μπορούν να χαρακτηριστούν ως λίαν ικανοποιητικές .

Πίνακας 1: Συσχέτιση τιμών αξιολόγησης του test στη γλώσσα κατασκευής και του μεταφρασμένου

Μεταφραστική ισοδυναμία	
Διαστάσεις της Ενσωμάτωσης	Δείκτης συνάφειας Pearson - r
Κοινωνική ενσωμάτωση	0,848
Συναισθηματική ενσωμάτωση	0,952
Γνωστική ενσωμάτωση	0,879

Ζήτημα πολιτισμικής μεροληπτικότητας δεν υφίσταται καθ' ότι το ερωτηματολόγιο είναι ανεξάρτητο από πολιτισμικό πλαίσιο. Η εκτίμηση της ατομικής ικανότητας , η υποκειμενική αντίληψη για το σχολείο και τις σχέσεις με τους συμμαθητές, η συμπεριφορά που μετράει δηλαδή, δεν σχετίζεται με πολιτισμικές διαφορές .

3.4. Τρόπος αυτοαναφοράς

Με τη μέτρηση γίνεται δυνατή η ποσοτική παρουσίαση των μεταβλητών, που έχουν οριστεί λειτουργικά και αυτό γίνεται στην περίπτωση μας με τις κλίμακες .

Η μετατροπή των απαντήσεων του ερωτηματολογίου σε βαθμολογία , ώστε να κριθεί αν ο εξεταζόμενος μαθητής έχει ή δεν έχει τα χαρακτηριστικά που

μετριοούνται, επιτυγχάνεται με το συνδυασμό της τεχνικής μέτρησης της Likert και της Rating scale (κλίμακες αθροιστικής κατάταξης).

Με την κλίμακα Likert , που διακρίνεται εδώ για την απλή δόμηση και τον εύκολο χειρισμό , παρουσιάζονται στο μαθητή, λαμβανομένης υπ' όψιν της ηλικίας του και της αντιληπτικής τους ικανότητας, προτάσεις με τέσσερις εναλλακτικές απαντήσεις ταξινομημένες σε μια συνεχή σειρά , που δεν περιλαμβάνει ουδέτερη κατηγορία, και κυμαίνονται ανάμεσα σε απαντήσεις του τύπου «συμφωνώ απόλυτα» , «συμφωνώ αρκετά» , « συμφωνώ λίγο», «δε συμφωνώ καθόλου».

Παράδειγμα

Συμφωνώ απόλυτα συμφωνώ αρκετά συμφωνώ λίγο δεν συμφωνώ καθόλου

Έτσι το υποκείμενο της έρευνας και εν προκειμένω ο μαθητής καλείται να υποδηλώσει το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας του με μια πρόταση (statement - Aussagesatz) πράγμα που προσδιορίζει το βαθμό έντασης της σχετικής στάσης του .

Έτσι όπως χρησιμοποιείται η κλίμακα Likert εδώ φαίνεται να γίνονται αποδεκτές στην πράξη οι δυο παραδοχές του δημιουργού της:

-Πρώτον ότι « υπάρχει ένα μονοδιάστατο συνεχές για κάθε στάση (όλες οι ερωτήσεις μετρούν την ίδια γενική στάση , εξασφαλίζοντας έτσι τη συνοχή της κλίμακας) και , ότι κάθε πρόταση του ερωτηματολογίου είναι μονοτονική συνάρτηση αυτού του συνεχούς»

-Δεύτερον ότι « η ολική βαθμολογία του ατόμου στο ερωτηματολόγιο , που ορίζεται αθροίζοντας τις επιμέρους βαθμολογίες, οι οποίες προκύπτουν από το συνδυασμό των απαντήσεων του σε όλες τις προτάσεις, συνδέεται μονοτονικά με τη στάση, που εξετάζει η μελέτη. Δηλαδή μια υψηλότερη ολική βαθμολογία είναι ενδεικτική μιας ευνοϊκότερης άποψης και μια χαμηλότερη βαθμολογία είναι ενδεικτική για τις πιο δυσμενείς απόψεις» (Κομίλη, 1994: 166-167). Δεν συμβαίνει, ωστόσο, μια υψηλή βαθμολογία να αντιστοιχεί και σε ευνοϊκές και σε δυσμενείς απόψεις .

Η Rating scale (κλίμακα εκτίμησης) χρησιμοποιήθηκε, διότι αντιπροσωπεύει τρόπο συλλογής δεδομένων κατά τον οποίο η συμπεριφορά παρατηρείται και εκτιμάται πάνω σε κλίμακες με αριθμητικές και ποιοτικές

διαβαθμίσεις διαφόρων χαρακτηριστικών συμπεριφοράς.

Η αξιολόγηση γίνεται με το αθροιστικό μοντέλο (cumulative model) , το οποίο διακρίνεται για την απλότητα και τη λογική του .

Σε κάθε τετραγωνάκι αντιστοιχεί ένας αριθμός και το άθροισμα του συνόλου των βαθμών που συγκεντρώνονται ξεχωριστά για κάθε ενσωματική διάσταση αποτελεί και το βαθμό ενσωμάτωσης του μαθητή ποσοτικοποιημένα .

Όσο υψηλότερη είναι η βαθμολογία στο ερωτηματολόγιο, τόσο υψηλότερος είναι και ο βαθμός της ενσωμάτωσης. Αν η μέση τιμή είναι ίση με το 4, (η υψηλότερη δυνατή διαβάθμιση) τότε το 100% του δείγματος θα έχει δώσει στα ερωτήματα την υψηλότερη τιμή. Αν η μέση τιμή είναι 1, η χαμηλότερη δηλαδή διαβάθμιση, τότε το 100% του δείγματος θα έχει δώσει στα συγκεκριμένα ερώτημα τη χαμηλότερη τιμή. Μέσοι όροι μεταξύ των διαβαθμίσεων 1 και 4 ανταποκρίνονται σε ενδιάμεσα επίπεδα ενσωμάτωσης . Όσο πλησιέστερα, πάντως, βρίσκεται η μέση τιμή ενός ερωτηματολογίου προς το 2,5 τόσο καλλίτερα αυτό διαφορίζεται .

4. Έλεγχος ψυχομετρικών ιδιοτήτων του FDI4-6 -GR

Η ακρίβεια των συμπερασμάτων μιας έρευνας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό και από την επάρκεια του οργάνου μέτρησης. Έτσι για τη χρησιμοποίηση του κάθε ψυχομετρικού μέσου θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση να διαθέτει αυτό δυο χαρακτηριστικά, την αξιοπιστία και την εγκυρότητα.. Η ύπαρξη αξιοπιστίας , ο βαθμός εκπλήρωσής της σ ένα όργανο μέτρησης επηρεάζει την αξία των ερευνητικών αποτελεσμάτων και την ερμηνεία τους γι' αυτό ο έλεγχός της είναι απαραίτητος.

4.1. Έλεγχος της αξιοπιστίας

Για τον έλεγχο της αξιοπιστίας του οργάνου χρησιμοποιήθηκαν δύο μέθοδοι . Αξιολογήθηκε η σταθερότητα των βαθμολογιών στο χρόνο με τη χρησιμοποίηση της μεθόδου των «επαναληπτικών μετρήσεων αξιοπιστία» και εφαρμόστηκε η «εσωτερικής συνέπειας αξιοπιστία» , αφού μεσολάβησε χρονικό διάστημα 8 ημερών μεταξύ πρώτης και δεύτερης μέτρησης , διότι σ' αυτό το χρονικό διάστημα δεν αναμένεται πως αλλάζει το φαινόμενο που μετριέται, και πέραν τούτου δίνεται το χρονικό περιθώριο να μειωθούν οι επιδράσεις που θα ασκούσε η πράξη της πρώτης μέτρησης. Επίσης δεν καταστρέφεται από την πράξη της μέτρησης η ωφέλεια (αν υπάρχει) του ερωτηματολογίου στα ίδια άτομα , και διότι το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει ερωτήσεις διαβαθμιστικής κλίμακας ίσων

διαστημάτων (Παρασκευόπουλος 1993:75-76, 102). Η αξιολόγηση έγινε σε ένα δείγμα 295 υποκειμένων με ίσο περίπου αριθμό αγοριών και κοριτσιών περίπου (158 αγόρια – 137 κορίτσια).

Μέσα από την ανάλυση της δοκιμασίας επαναδοκιμασίας έγινε η εκτίμηση της σταθερότητας των τιμών, που βασίστηκε στη σύγκριση των αποτελεσμάτων της δοκιμασίας με τα αποτελέσματα της ίδιας δοκιμασίας από το ίδιο άτομο ή ομάδα σε διαφορετικές χρονικές στιγμές (Κομίλη, 1994: 59-60). Ο βαθμός συμφωνίας - σταθερότητας μεταξύ των δυο μετρήσεων, που εκφράζεται αριθμητικώς με το δείκτη συνάφειας Pearson r αποτελεί το συντελεστή αξιοπιστίας. Η αριθμητική τιμή του κυμαίνεται μεταξύ 0,00 και 1,00. Όσο πιο κοντά στο 1,00 είναι η τιμή του συντελεστή αξιοπιστίας τόσο μεγαλύτερη είναι η «επαναληπτικών μετρήσεων» αξιοπιστία και κατά συνέπεια τόσο πιο σταθερή είναι η μέτρηση. Ο θεωρητικός ορισμός των διαστάσεων της ενσωμάτωσης απαιτεί αποδεδειγμένη ικανοποιητική ομοιογένεια, δείκτη της οποίας αποτελεί το μέγεθος της «εσωτερικής συνέπειας» αξιοπιστίας.

Για τον υπολογισμό της «εσωτερικής συνέπειας» αξιοπιστίας ή αξιοπιστίας εσωτερικής συνάφειας, δηλαδή τον έλεγχο της εσωτερικής ομοιογένειας κάθε ομάδας ερωτήσεων που συνδυαζόμενες σχηματίζουν τις κλίμακες του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής alpha α του Cronbach ως πιο ενδεδειγμένη μέθοδος σε περιπτώσεις ερωτηματολογίων με κλειστού τύπου ερωτήσεις, πολυπαραγοντικών (Μέλλον 1998:111) και με επιλογές μη διωνυμικού τύπου (Καράκογλου, 1998: 69). όπως το FDI4-6 –GR.

Πίνακας 2: Συνάφειες ανάμεσα στις επαναληπτικές μετρήσεις

Επαναληπτικών μετρήσεων αξιοπιστία (Test Reliability)	
Διαστάσεις της Ενσωμάτωσης	Συντελεστής συσχέτισης Pearson - r
Κοινωνική ενσωμάτωση	0,848
Συναισθηματική ενσωμάτωση	0,871
Γνωστική ενσωμάτωση	0,853

Πίνακας 3 : Εσωτερική ομοιογένεια των ψυχομετρικών υποκλιμάκων

Εσωτερικής συνέπειας αξιοπιστία (Reliability coefficients)	
Ψυχομετρικές υποκλίμακες	Δείκτης Alpha
Κοινωνική ενσωμάτωση	8089
Συναισθηματική ενσωμάτωση	8279
Γνωστική ενσωμάτωση	8205

4.2. Έλεγχος Εγκυρότητας

Η εγκυρότητα, η οποία δείχνει πόσο το ερωτηματολόγιο και οι μετρήσεις, που παρέχει, μετράει αυτό για το οποίο είναι προορισμένο να χρησιμοποιηθεί, ελέγχθηκε με παραγοντική ανάλυση.

Η στατιστική επεξεργασία των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με το στατιστικό για τις Κοινωνικές Επιστήμες SPSS (Statistical Package for Social Sciences).

Πληρούντες τις σχετικές προϋποθέσεις, που σημαίνει «ποιότητα δεδομένων» δηλαδή δεδομένα, που έχουν τα χαρακτηριστικά της κλίμακας των ίσων διαστημάτων, και το ανάλογο μέγεθος δείγματος (Βάμβουκας, 1993.: 158) χρησιμοποιήθηκε η επιβεβαιωτική παραγοντική ανάλυση σύμφωνα με την παρακάτω διαδικασία :

Το ερωτηματολόγιο υποβλήθηκε σε εξέταση με τη διαδικασία της ανάλυσης των κύριων συνιστωσών (Principal Component Analysis) για την εξαγωγή των παραγόντων, ενώ στη συνέχεια με την εφαρμογή της μεθόδου : «περιστροφή παραγόντων» (factor rotation) VARIMAX, δηλαδή την επιβεβαιωτική παραγοντική ανάλυση (Confirmatory Factor Analysis), και με την ενεργοποίηση της εντολής για περιορισμό σε τρεις παράγοντες, διευθετήθηκαν οι παραγοντικές φορτίσεις σύμφωνα με τα αποτελέσματα της στατιστικής ανάλυσης του συνόλου των στοιχείων του ερωτηματολογίου, φαίνεται να αντιπροσωπεύονται οι τρεις παράγοντες που συνθέτουν τη σχολική ενσωμάτωση (Γνωστική,

Συναισθηματική και Κοινωνική) και επιβεβαιώνεται έτσι η εγκυρότητα της εννοιολογικής κατασκευής και στην ελληνική εκδοχή το ερωτηματολογίου.

Οι ερωτήσεις των επί μέρους τομέων της σχολικής ενσωμάτωσης της γερμανικής έκδοσης ομαδοποιούνται και στο ελληνικής εκδοχής ερωτηματολόγιο στον αντίστοιχο προβλεπόμενο παράγοντα. Τα δεδομένα που προέκυψαν και καταγράφονται παρακάτω είναι καταφανώς θετικά ως προς την επιβεβαίωση της δομής από τη γερμανική έκδοση, γιατί οι ανά στοιχείο φορτίσεις είναι αρκετά πάνω από το επιτρεπτά αποδεκτό όριο, δηλαδή την τιμή φόρτισης : .30. Το σύνολο των φορτίσεων κυμαίνεται στα επίπεδα μεταξύ μέτριου και υψηλού και είναι αυτές (οι φορτίσεις) στατιστικά σημαντικές . Ειδικότερα δε, από τις σαράντα πέντε συνολικά , οκτώ μόνο είναι μικρότερες του .50, οι οποίες όμως και αυτές κυμαίνονται σε επίπεδα άνω του επιτρεπτά αποδεκτού ορίου φόρτισης (.30), πλην της μεταβλητής Νο 41 είναι που είναι στο όριο .

Ο μέσος όρος και οι τυπικές αποκλίσεις των φορτίσεων παρουσιάζει την παρακάτω θετική εικόνα :

Μέσος όρος για τη Γνωστική Ενσωμάτωση : 0,58

Τυπική απόκλιση για τη Γνωστική Ενσωμάτωση:0,079

Μέσος όρος για τη Συναισθηματική Ενσωμάτωση:0,56

Τυπική απόκλιση για τη Συναισθηματική Ενσωμάτωση:0,099

Μέσος όρος για την Κοινωνική Ενσωμάτωση: 0,57

Τυπική απόκλιση για την Κοινωνική Ενσωμάτωση:0,089 .

Άρα τα αποτελέσματα της ανάλυσης παραγόντων σύμφωνα με τα στοιχεία του ανωτέρω πίνακα υποστηρίζουν τη χρήση του FDI4-6 -GR ως οργάνου μέτρησης των τριών παραγόντων που μετράει το FDI4-6.

Όπως φαίνεται από την παραπάνω διαδικασία το FDI4-6 - GR εκπληρώνει τα τυπικά χαρακτηριστικά που απαιτούνται για μια αξιόπιστη και έγκυρη μέτρηση των τριών παραγόντων που μετράει το FDI4-6. Ως όργανο συλλογής δεδομένων για τη διερεύνηση της ενσωματικής υπόστασης των μαθητών, έχει χρησιμοποιηθεί σε πολλών τύπων έρευνες, διεθνώς, και με διαφορετικό πληθυσμό στόχο , όπως: Μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες

(Häberlin, 1989 - Peter, 1996 - Sauer, S., Ide, S. και Borchert, 2007 - Πατσάλης, 2008), αλλοδαπούς (Πατσάλης, 2005: 846-856 – Schwab κ.α., 2011), με προβλήματα συμπεριφοράς (Lughofer, Wetzl, 1998).

Βιβλιογραφία

Αλεξόπουλος, Δ. (1998). *Ψυχομετρία*, τόμος Α', Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα .

Βάμβουκας Μ, 1993. *Εισαγωγή στην ψυχοπαιδαγωγική έρευνα και μεθοδολογία*, Αθήνα : Γρηγόρης .

Bell, J., (1997). *Μεθοδολογικός Σχεδιασμός Παιδαγωγικής και Κοινωνικής Έρευνας*. Αθήνα : Gutenberg .

Δεληκωστοπούλου, Μ. και Ράψας, Σ. (1981). *Η κοινωνιομετρία στη σχολική τάξη*. Αθήνα .

Καράκογλου, Κ. (1998). *Ψυχομετρία και ψυχολογική αξιολόγηση*. Αθήνα: Παπαζήσης .

Κομίλη Α. (1994). *Βασικές αρχές και μέθοδοι επιστημονικής έρευνας στην ψυχολογία*.: Αθήνα : «Οδυσσέας» .

Κυριαζή, Ν. (2002). *Η κοινωνιολογική έρευνα, Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα.

Lughofer, T., Wetzl, G. (1998). *Soziale und emotionale Integration von Kindern mit Verhaltensauffälligkeiten*, (κείμενο στο <http://bidok.uibk.ac.at/library> Lughofer, T., Wetzl, G, ανάκτηση Αύγουστος, 2012)

Μέλλον Ρ. (1988). *Ψυχοδιαγνωστικές μέθοδοι*. Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα .

Παρασκευόπουλος, Ι. (1993). *Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας*. Αθήνα

Πατσάλης, Χ. (2005). Η ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο ελληνικό Δημοτικό Σχολείο. Πρακτικά συνεδρίου : *Το σχολείο στην*

κοινωνία της πληροφορίας και της πολυπολιτισμικότητας . Θεσσαλονίκη : Αφοί Κυριακίδη .

Πατσάλης, Χ.(2008) Ο θεσμός της ενσωμάτωσης των μαθητών με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα. στο *Επιστημονικό Βήμα*, 9, 27-41.

Peter, U. (1996). L'immagine di se dal punto di vista sociale, emozionale e motivazionale rispetto al rendimento scolastico di un allievo della Scuola media in *Rivista del Servizio di sostegno pedagogico della Scuola media*, 14(1), 42-49 .

Sauer, S., Ide, S. και Borchert, J. (2007). Zum Selbstkonzept von Schülerinnen und Schülern an Förderschulen und in integrativer Beschulung: Eine Vergleichsuntersuchung in *Heilpädagogische Forschung* Nr. : 3 (κείμενο στο <http://www.heilpaedagogischeforschung.de/ab0733.htm> ανάκτηση:Ιούλιος, 2011) .

Schwab, S Gebhardt, M., Ederer E. και Gasteiger, B. (2011). *Schulische Integration im Längsschnitt – SILKE* : Ergebnisse einer Pilotierungsstudie zur sozialen Partizipation sowie der emotionalen und sozialen Integration bei SchülerInnen mit und ohne SPF in der Sekundarstufe I. ,inclusive education πανεπιστήμιο Graz .

ΥΠΑΙΘΠΑ. Νέο Σχολείο με Πρώτα τον Μαθητή (κείμενο στο <http://www.minedu.gov.gr/apo-to-simera-sto-neo-sxoleio-me-prota-ton-mathiti.html> , ανάκτηση Ιούλιος,2011)

Venez, M. (2012). Schulische Integration und Schulübergang (κείμενο στο www.hfh.ch/webautor-data/70/1108Forschungsgesuch_D5-1-1.pdf, ανάκτηση 25-06-2012)

Haider S , Hotz, S. , Wieland, E.(2009). Selbstberichtete Delinquenz von Oberstufen Schülerinnen in Abhängigkeit vom Geschlecht und emotionaler Integration in die Schulklasse, www.uni-graz.at/paedxwww .

Häberlein, U. (1989) *Integration in die Schule*. Bern und Stuttgart : Paul Haupt .

Häberlein, U., Bless, G., Moser U., Klaghofer, R. (1989). *Die Integration von Lernbehinderten, Versuche, Theorien, Forschungen, Enttäuschungen, Hoffnungen*. Bern, Stuttgart .

Zusammenfassung

Die Integration von Grundschulkindern mit Lernschwierigkeiten fällt in den Prioritäten der Bildungspolitik, und bildet ein wichtiges Ziel.

Wie üblich, wird, für die Erfassung der Integrationssituation der oben genannten Schülern/innen nur primär die soziale Dimension gemessen, und zwar mit Soziogramm.

Die Erfassung, außer der sozialen, und der Leistungsmotivationalen - emotionalen Dimension der Integration, besonders durch ein self-report-Verfahren, findet keine breite Anwendung in Griechenland . Diesen Bedarf befriedigt der Fragebogen als Instrument zur Erfassung von Dimensionen der Integration (FDI4-6 - GR).

Im Vortrag werden u.a. folgende Aspekte des Projektes fokussiert: Bezugstheorie und Fragebogenkonstruktion, psychometrische Eigenschaften, Bewertungsverfahren der Daten. Es wird auch über Erhebungen berichtet, die dieses Instrument verwendet haben.

Dr. Πατσάλης Χρίστος *M.A.* , Σχολικός Σύμβουλος ΠΕ70

Θερμοπυλών 17 / 15127 , Μελίσσια Αττικής

Email: stospa@otenet.gr

Ιστοσελίδα : <http://users.sch.gr/patsalis/wp/>

Τηλ: 6938702747